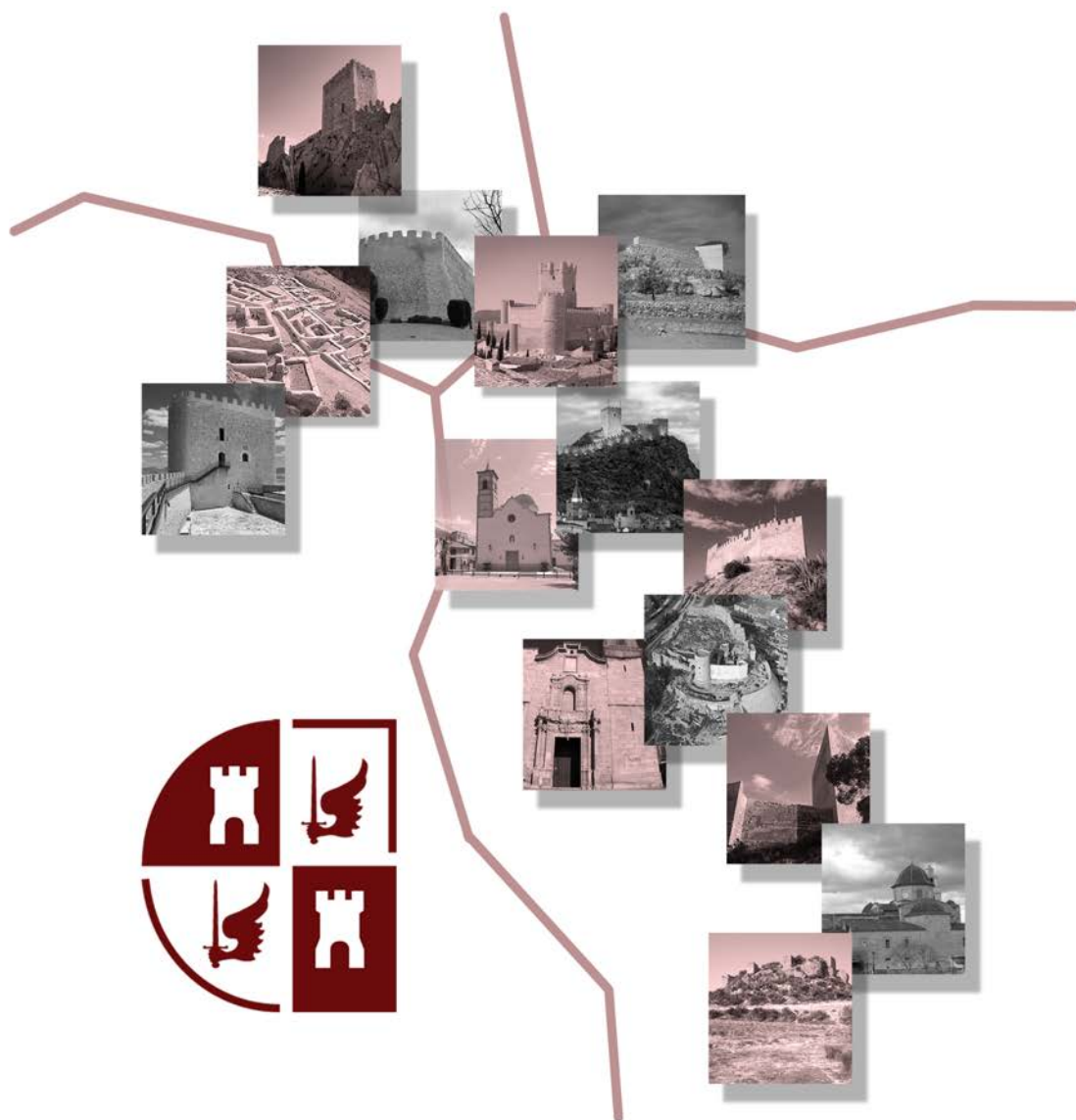

LA FRONTERA QUE UNE

La formación de la frontera entre Castilla y Aragón
en el Sharq Al-Ándalus.

Origen del estado de los Manuel

Aniceto López Serrano, Gabriel Segura Herrero, Joaquín F. García Sáez
(Editores)

LA FRONTERA QUE UNE

**LA FORMACIÓN DE LA FRONTERA ENTRE CASTILLA Y
ARAGÓN EN EL SHARQ AL-ÁNDALUS**

ORIGEN DEL ESTADO DE LOS MANUEL

*La frontera que une.
El origen de las tierras de 'Los Manuel'
Vídeo documental
Universidad de Murcia: TV.um.es*

Aniceto López Serrano – Gabriel Segura Herrero – Joaquín F. García Sáez
(Editores)

LA FRONTERA QUE UNE

LA FORMACIÓN DE LA FRONTERA ENTRE CASTILLA Y
ARAGÓN EN EL SHARQ AL-ÁNDALUS

ORIGEN DEL ESTADO DE LOS MANUEL

2019-2022

Real Academia
Alfonso X el Sabio

Editan:

Real Academia Alfonso X el Sabio
Fundación CajaMurcia
775 aniversario de la frontera entre los reinos de Murcia y Valencia

© Los Autores

© De la presente Edición 2022

Real Academia Alfonso X el Sabio y Fundación Cajamurcia

Depósito Legal: MU 834-2022

ISBN: 978-84-126041-0-8

Colaboran:

Universidad de Murcia
Centro de Estudios Locales del Vinalopó
Centro de Estudios Locales de Yecla y Norte de Murcia
Asociación Cultural Torre Grande de Almansa
Sede Universitaria de Elda. Universidad de Alicante
Ayuntamiento de Elda
Ayuntamiento de Almansa
Ayuntamiento de Villena
Ayuntamiento de El Camp de Mirra
Museo Municipal Jerónimo Molina (Jumilla)
Museo Dámaso Navarro de Petrer
Museo Histórico Artístico de la ciudad de Novelda
Museo Arqueológico José M.ª Soler (Villena)
Centro de Estudios y Archivo Histórico Municipal Alberto Sols (Sax)
Asociación Cultural del Tractat d'Almísrà
Fundación Municipal José M.ª Soler (Villena)
Asociación Cultural Amigos de la Historia Caudetana
Asociación Cultural de Amigos de la Historia de Villena

Diseño de Portadas: Óscar Martínez García

Corrección de Pruebas: Gabriel Segura Herrero y Martín Martí Hernández

Composición: Aniceto López Serrano y José M.ª Ruiz

Impresión y encuadernación: Gráficas El Niño de Mula S.L.L.

Quedan rigurosamente prohibidas, sin la autorización escrita de los titulares del copyright, bajo las sanciones establecidas en las leyes, la reproducción parcial o total de esta obra por cualquier medio o procedimiento, comprendidos la reprografía y el tratamiento informático, y la distribución de ejemplares de ella mediante alquiler o préstamos públicos.

ÍNDICE

PRESENTACIÓN

Juan González Castaño, director de la Real Academia Alfonso X el Sabio 11

Aniceto López Serrano, coordinador y editor

La incorporación del Norte del reino islámico de Murcia a la corona de Castilla por el infante don Alfonso 13

PERÍODO ISLÁMICO

Emilio González Ferrín (Universidad de Sevilla)

Las Españas del siglo XIII: Alándalus transferido 69

Alfonso Carmona González (Universidad de Murcia)

Cuando el Reino de Murcia era andalusí. Textos arábigos para la Historia del Nordeste de Tudmir 83

Antonio Constán-Nava

Huellas lingüísticas de época andalusí en la geografía actual de Villena, Caudete y Yecla 103

Azucena Hernández Pérez

Astrolabios en *Šarq al-Ándalus* o la exquisita conjunción de arte y ciencia..... 113

Belén Cuenca Abellán

La reforma religiosa de los Almohades. Arquitectura y transferencias culturales en el *Al-Ándalus* 133

Emiliano Hernández Carrión

Las necrópolis islámicas en la Región de Murcia: una revisión crítica 151

Daniel Andrés Díaz

Un ejemplo de poblamiento rural en el siglo XIII: la cueva del Lagrimal (Villena-Alicante y Yecla-Murcia) 171

CONQUISTA Y OCUPACIÓN CRISTIANA

Manuel González Jiménez (Universidad de Sevilla)

Fueros y ordenamientos concejiles en el Reino de Murcia durante los reinados de Fernando III y Alfonso X 199

Francisco Ruiz Gómez (Universidad de Castilla-La Mancha)
La forma de vida de los caballeros de las órdenes militares en la Edad Media . 213

Brauli Montoya i Abat
El catalán en el Reino de Murcia entre la segunda mitad del siglo XIII
y la primera del siglo XIV 235

Gabino Ponce Herrero, Ángel Sánchez Pardo y Pablo Giménez Font
Geografía histórica de Villena en el momento de la conquista cristiana..... 253

Estefanía Gandía Cutillas
Evolución del poblamiento medieval en el Norte del Reino de Murcia
(Jumilla-Yecla). Transformaciones y nuevas formas de gestión económica
después de la conquista castellana..... 289

José Luis Menéndez Fueyo y Joaquín Pina Mira
La marca del reino. Producciones decoradas cristianas en la frontera meridional
del Reino de Valencia (siglos XIII-XIV) 313

Francisco José Carpena Chinchilla
La conquista cristiana como fuente de legitimidad socio-política en Yecla
a finales del siglo XVII 333

José Fernando Domene Verdú
Las visitas de los reyes de Aragón y de Castilla a Villena en el siglo XIII 355

José Soriano Palao
El arte médico en Castilla y Aragón en el período bajomedieval 371

Martín Martí Hernández
A propósito del siglo XIII. Literatura y leyenda 389

FORMACION DE LA FRONTERA. EL ESTADO DE LOS MANUEL

Rafael Azuar Ruiz (MARQ-Alicante) y *José Luis Simón García* (Universidad
de Alicante)
Arqueología de las fronteras: entre cristianos y musulmanes en el *Sharq al-*
Ándalus y entre los reinos de Castilla y Aragón (siglos XIII-XIV) 409

Aurelio Pretel Marín (Instituto de Estudios Albacetenses “Don Juan Manuel”)
Entre el cuento y la historia: origen del estado colchón de don Manuel en la
frontera de Aragón y Castilla429

Aniceto López Serrano
Repoblación y organización del Norte de Murcia después de la conquista
cristiana en la *Tierra de don Manuel* 489

Joaquín F. García Sáez y Enrique R. Gil Hernández
El castillo de Almansa en la época de los Manuel: aportaciones desde el análisis
arqueológico y arquitectónico575

Laura Hernández Alcaraz
Villena y el Señorío de los Manuel: paisaje cultural y evidencias materiales
de los siglos XIII y XIV593

José Tomás Murcia Campos
Algunas consecuencias del traspaso del valle de Ayora de Castilla a Valencia ..613

Alfonso Arráez Tolosa
La fijación de la frontera del Señorío de Villena con el Reino de Valencia.
La carta de amojonamiento entre Almansa y Ayora de 1434625

LOS MEDIOS EN EL ESTUDIO Y DIFUSIÓN DE LA HISTORIA MEDIEVAL

Alfonso Burgos Risco (Universidad de Zaragoza)
Aproximación interdisciplinar al diseño morfológico de recreaciones
técnico-artísticas para documentales643

Romá Francés Berbegal
El Tractat d’Almistrà i la recreació històrica en El Camp de Mirra657

Mariano Ruiz Esquembre
Murió el hombre, pero no su nombre667

EL TRACTAT D'ALMISRÀ I LA RECREACIÓ HISTÒRICA EN EL CAMP DE MIRRA

Romá Francés Berbegal
Associació Cultural del Tractat d'Almistrà. jpuig082j@cv.gva.es

RESUM

El Tractat d'Almistrà fou un dels pactes medievals de repartiment del territori d'Al-Andalus en poder dels musulmans, que els senyors feudals dels territoris muntanyencs d'Astúries, Lleó, Navarra i els Pirineus es van proposar recuperar per a la cultura occidental cristiana i que finalitzaria amb la conquesta del Regne de Granada en 1492. A tal efecte es va plantejar com una croada contra l'Islam que es trobava en plena expansió. El Pacte fou signat pels mandataris més significatius del segle XIII, el rei Jaume I d'Aragó i l'infant Alfonso de Castilla, pel qual es va establir la primera frontera meridional del nou Regne de València instituït per Jaume I a partir de 1244. La recreació històrica està basada en la Crònica del Llibre dels Fets i ambientada en l'època corresponent.

PARAULES CLAU: Tractat d'Almistrà, Jaume I d'Aragó, l'infant Alfonso de Castilla, Cultura cristiana, Llibre dels Fets, recreació històrica

ABSTRACT

The Treaty of Almistrà was one of the medieval agreements for the distribution of the territory of Al-Andalus in the power of the Muslims. The feudal lords of the mountainous territories of Asturias, León, Navarra and the Pyrenees posed to recover this territory for the western Christian culture, and that would end with the conquest of the Kingdom of Granada in 1492. To this end, it was considered as a crusade against the Islam that was in full expansion. The Pact was signed by the most significant representatives of the thirteenth century, King Jaume I of Aragó and the Infant Alfonso de Castilla. This fact established the first southern border of the new Kingdom of Valencia founded by Jaume I from 1244. The historical recreation is based on the Chronicle of the Book of Facts and set in the corresponding per

KEY WORD: Treaty of Almistrà, Jaume I of Aragon, don Alfonso de Castilla, christian culture, Book of Events, historical recreation

Aquesta comunicació està estructurada en tres parts:

- 1) La conquesta al sud del Xúquer, segon setge de Xàtiva, altercats, enfrontaments i entrevista diplomàtica d'Almistrà.
- 2) La difícil negociació del conflicte i el pacte final.
- 3) La recreació anual del Tractat, les versions teatrals, monuments i publicacions.

LA CONQUESTA DEL SUD DEL XÚQUER, SEGÓN SETGE DE XÀTIVA, ALTERCATS, ENFRONTAMENTS I ENTREVISTA DIPLOMÀTICA D'ALMISTRÀ

Segons referències documentals i comentaris del cronista de Xàtiva Agustí Ventura (2005), quan Jaume I conquista la ciutat de València signa un pacte amb el rei moro Saian el dia de sant Miquel 29 de setembre de 1238, en el qual es fa constar que hi haurà una treva amb els musulmans a partir d'aquell moment i per set anys a totes les terres al sud del riu Xúquer, però que l'ocupació seria immediata a tot el territori previst sense cap d'aplaçament.

Després del primer setge de Xàtiva es produeix una llarga absència del Rei per traslladar-se a Montpeller i Occitània per tal de reafirmar allí el seu poder que es trobava amenaçat. Eren els darrers anys de l'heretgia Càtara o Albigeses, que acabaria amb la derrota i mort del rei Per II i la destrucció del castell de Montsegur en març de 1244, precisament mentre era assetjada també Xàtiva i es produïa l'entrevista d'Almistrà. La monarquia francesa aprofità la croada catòlica contra els albigesos capitanejada per Simó de Montfort, per afermar el seu poder a la zona i eliminar la nacionalitat occitana.

Per altra banda, el rei Ferran III de Castella, delicat de salut i en edat avançada, havia encomanat la defensa de la frontera amb la Corona d'Aragó al seu fill Alfons que després regnaria amb el sobrenom d'el Savi i que estava promès amb la filla major de Jaume I Violant.

A partir de setembre de 1243 el rei es trobava de nou preparant les seues forces per a la conquesta definitiva del sud del Regne, perquè el 26 de desembre s'acabava la treva de set anys a totes les terres al sud del Xúquer, pactada amb el vençut rei musulmà Saian el 29 de setembre de 1238.

No obstant els acords formals, alguns cavallers de la host de Jaume I realitzen cavalcades d'exploració cap a l'interior del territori a conquerir, així, després de varies incursions esporàdiques el rei autoritza una expedició formal nutrida comandada per l'infant Ferran, oncle de Jaume I, cavallers de l'Ordre de Calatrava i altres nobles com Pedro Cornel, Artal de Luna i Rodrigo de Lizana, que per fi, reforçats per un destacament d'almogàvers, s'apoderen de Villena i com estava estipulat al pacte de Caçola, el rei l'entregaria després en teneduria als religiosos de Calatrava i al seu comendador Lope Martín.

El 26 de desembre de 1243 el Rei es presenta a Alzira per començar de nou les hostilitats, l'Arrais se n'havia fugit a Múrcia i la vila quedà en mans dels vells de l'Aljama per entregar-se a Jaume I. La capitulació es va produir el darrer dia de l'any 1243, festa de Sant Silvestre. A tot açò, el rei ordena cridar la major quantitat

d'hommes d'armes de tots els seus territoris i en desembre del mateix any ja es trobava el monarca assetjant de nou la vila de Xàtiva posant el campament a l'alqueria de Surió. Cal referir que un emisari-espia de l'infant Alfons de Castella entrava en negociacions amb l'alcaid de Xàtiva per tal que la lliurara als castellans, però, l'intent va estar frustrat i apressat l'espia fou penjat públicament com a escarment.

Per complicar encara més la qüestió, les forces de l'infant de Castella comandades pel cavaller Pedro Núñez de Guzmán, obligaren a rendir-se als musulmans de les viles de Moixent i Énguera que pertanyien a la jurisdicció de Xàtiva. Jaume I actua ràpidament i es presenta a les portes d'Énguera cominant els seus habitants sarraïns a rendir-se i acatar la seua autoritat. Com no fou escoltat, uns presoners capturats per fora del recinte enmurallat de la vila foren ajusticiats com a repressalia a les mateixes portes de la vila i el rei i la seua host retornaren al campament del setge de Xàtiva per culminar també la rendició definitiva de Villena i la seua zona d'influència.

Per altra banda davant les intromissions castellanes on no els pertocava, alguns cavallers de l'host de Jaume I, entre ells Blasc d'Alagó; Guillem de Cardona i el comanador d'Alcanyís de l'Ordre de Calatrava, s'apoderen de Villena i Saix, sometent també els Cabdets i Burjafaró, viles i llocs que per anteriors tractats pertanyien a la influència castellana.

La situació es va posar molt tensa i no hagués més remei que plantejar-se una entrevista al més alt nivell per tal d'intentar resoldre les diferències molt properes ja a una guerra oberta entre els dos regnes cristians. A tal efecte, trobant-se l'infant a Alcaraz i conèixer les represalies per part de Jaume I, es concreta precipitadament una entrevista al més alt nivell que es produiria al castell i vila d'Almistrà, que amb les seues alqueries de la Vall possiblement l'any abans s'havia entregat a les forces de Jaume I junt a les viles de Villena i Saix. A l'entrevista es trobaren els distingits personatges acompanyats per les seues corts de cavallers, senyors feudals, mestres de les ordres militars, bisbes, escrivans i guerrers, acompanyant també al rei la reina Na violant. Després de quatre dies de negociacions i davant l'obstinació i arrogància de l'infant Alfons a través dels seus emissaris delegats, el rei es va exasperar al dir-li que l'alcaid de Xàtiva els entregaria a ells la vila fent-li exclamar molt enfadat

“que ho sàpiga tothom qui en Xàtiva voldrà entrar sobre Nos i els nostres homens ben cert haurà de passar, no hi ha cap home del món a qui vosaltres no feu eixir de mesura, car manar de tothom voleu perquè feu totes les coses plens d'orgull e displicents e propugnant a tot hora ço que vol vostre interés”. (Llibre dels Feys, 347)

LA NEGOCIACIÓ DEL CONFLICTE I EL PACTE FINAL

La crònica del rei, detalla minuciosament tots els pormenors de l'entrevista, les negociacions foren molt dures. Després de l'entrevista amistosa i protocolària del dia 24 entre Jaume I i l'infant Alfons, el qual no va voler acceptar la invitació del rei d'instal·lar-se al castell d'Almistrà i ho feu a fora al peu del puig de la vila on va instal·lar el campament. El mateix dia 24 de març escomençaren les converses per

intentar aclarir el conflicte que estava obert a una guerra d'enfrontaments entre els dos estats cristians. Per damunt de les diferències concretes i sobretot al concepte de Jaume I, devia imposar-se el sentit d'estat de la qüestió. Era molt important per a ell, poder configurar la frontera estable meridional amb Castella, per així tirar endavant el projecte del nou Regne de València, que el rei havia concebut i volia establir amb nova personalitat per a les terres valencianes, dins la confederació de la Corona d'Aragó, realització que culminarien anys després els seus successors Pere III i Jaume II, net del Conqueridor, el qual acabaria de configurar el nou Regne de València a la seua totalitat, al incorporar les terres entre Alacant i Oriola.

Per fer més complicada la negociació, l'infant Alfons, que de molt jovenet i per convíncions entre les monarquies de l'època, havia estat promés amb la filla de

Fig. 1: Escena de la representació del Tractat d'Almistrà

Jaume I i Violant d'Hongria, reivindicava que volia Xàtiva com a dot de casament. Aquesta proposta és la primera que li plantegen els negociadors de l'infant: el mestre d'Uclés, Pelagi Peres, de l'Ordre de Sant Jaume i Don Diego López de Haro senyor de Viscaya. El rei s'oposà, manifestant que d'eixes condicions no se n'havia parlat mai i per tant no tenien cap fonament.

Però la cosa no s'acaba ahí, a l'endemà tornen els delegats de l'infant insistint amb els mateixos arguments i encara li remarquen al rei que Xàtiva seria castellana perquè l'alcaid musulmà li la donaria a l'infant Alfons. Davant semejants plantejaments es dona per acabada l'entrevista. El rei mana que facen els preparatius per partir immediatament d'Almistrà, però la reina es posa a plorar dient que en mal hora havia nascut per veure tanta desavenència entre membres de la família. També intercedeixen al seu favor els cavallers i consellers que els acompanyen. A tal efecte, Jaume I reconsidera el partir cap a Xàtiva a l'instant i ordena que tornen els missatgers de l'infant. El rei recupera la serenitat i reprenent les qualitats de

negociador els manifesta: “que deixant a part la pretensió d’apoderar-se l’infant de Xàtiva, lo qual no té ninguna justificació, està disposat a retornar als castellans els Cabdets, Villena i Saix, sempre que a ell se li refacen les viles d’Énguera i Moixent. D’aquesta manera es mantindrien els límits establerts a l’anterior pacte de Caçola, així com la convenença de fixar un nou tractat que clarifique la nova situació plantejada. Davant l’actitud tan ferma de rei, els nobles castellans intenten arreglar-ho amb l’infant. Aquesta bona voluntat per part d’ells es premiada per Jaume I, amb la concessió del castell i les viles d’Énguera i Anna a l’Ordre de Sant Jaume, de la qual és Gran Mestre el senyor d’Uclés Pelagi Pérez Correa.

Fig. 2: Quadre general de personatges de la representació

Aquesta donació està documentada el 25 de març. Al dia següent 26, que era vespra del diumenge de Rams, era el moment més adequat perquè els dos reis cristians feren la pau com a preparació de la Setmana Santa, i a tal efecte amb tots els honors i representació es va signar el Tractat d’Almisrà de la manera següent: Per les clàusules que es concedien serien per als castellans Alacant, Aigües i Busot, Agost, Petrer, Saix i els Cabdets, Burjafaró i Almansa, corrent la línia divisòria per l’antic Port de Biar, el castell de Villena i la serra de la Rúa a la Vall d’Aiora fins a la confluència dels rius Xúquer i Cabriol. Pertocarien en canvi a la Corona d’Aragó, i per tant al nou Regne de València, els castells d’Énguera, Moixent, Almisrà, Biar, Castalla, Xixona, Rellu, Finestrat, Altea i en general totes les terres entre Xàtiva i Dènia. Poques setmanes després, els darrers dies de maig el rei Jaume ocupava pacíficament la plaça forta de Xàtiva, i mesos després, en febrer de 1245 la vila de Biar. Amb aquests fets consumats la resta del territori que quedava per conquerir des del Xúquer fins a la frontera del Regne de Múrcia, se li va rendir sense condicions.

LA RECREACIÓ ANUAL DEL TRACTAT, LES VERSIONS TEATRALS, MONUMENTS I PUBLICACIÓ

Els primers textos sobre el Tractat que es representaren estigueren fets per Francisco González Mollá, les quals presentaven incorreccions, innexactituds i utilitzant un llenguatge poc adequat. Esta persona que els va realitzar, no tenia formació acadèmica i per tant no se li podia demanar massa exigències, no obstant, ho va fer amb molt d'entusiasme i bona voluntat. Ara bé, pensant en mantindre la recreació de l'acte històric i entroncar-lo en la programació general de les Festes Majors, així com la transcendència que tenia a tots els nivells, calia tindre altres mires de futur més exigents.

A tal efecte, poc temps després se li va encarregar uns nous textos a l'alcoià Salvador Domenech Llorens, una persona vinculada a la historiografia de la festa de Moros i Cristians, molt més preparada que l'anterior autor i a més, recentment

Fig. 3: Escena de la intervenció de Na Violant d'Hongria

ens havia fet l'Ambaixada preliminar dels Cristians als Moros, que havíem estrenat l'any 1977 i a més, per l'argument que tenia resultava perfectament satisfactòria com a pròleg del Tractat al declamar-se el dia abans de la recreació. Després de quasi dos anys de recopilar informació, consultar documents, etc, per fi ens va presentar l'obra acabada que finalment estrenaríem l'any 1982. L'assistència de gent de distintes procedències a presenciar tots els anys el Tractat era molt nombrosa, per tant eixe any l'expectació era gran, davant la posada en escena de la nova versió de Salvador Domenech, amb una renovació total de l'escenografia, sonorització i lluminotècnia, ambientació musical en viu, indumentàries i boato, tot fou un èxit.

Les cròniques de premsa en diversos diaris eren molt alagadores i satisfactòries. Alfredo Rojas, un estudiós de les festes i tradicions de Villena, segons cita de Adriá Espí (1994), comentava en un article periodístic

“Cuando un pueblo como Campo de Mirra, honra así su historia y vuelca sus escasos recursos, su voluntad i su esfuerzo en tareas que no revierten en beneficios tangibles para aquellos que las realizan, merece sobradament el testimonio de la admiración general ...”

Fig. 4: Escena del lliurament de l'acord signat

Revista-Programa de Festes del Camp de Mirra de l'any 1986, referia, “¿Qué hauria de dir del drama històric de Salvador Domenech per al Camp de Mirra? En primer lloc que ja és un gran repte el ficar-se en un camp tan arriscat com és el del teatre de caire històric. No obstant, la solució triada per Domenech resulta encertada, dins una línia de fidelitat històrica i al temps amb la visió que hauria mamprés un autor contemporani dels fets narrats; fer-los comprensibles, explicables i a més fer-los viure des de dins als espectadors. Amb la utilització d'una mètrica tradicional, el romanç de vuit síl·labes que permet, per la seua versatilitat, una ampla gamma de tractaments diversos i que és molt agradable a l'oïda, acostumada a aquest ritme, sense ficar més que l'estrictament indispensable per enllaçar les accions paralel·les, fa parlar, sovint amb les mateixes paraules de les cròniques d'època i els documents, als herois del pacte.

La utilització de dues llengües és un altre element que ens apropa a la realitat d'època i el resultat total és un text clar i pur perfectament intel·ligible, didàctic en la mesura que és perfectament estructurat i que palesa un gran amor per la nostra història. ¿Què més podem demanar? L'eminent historiador i arqueòleg Enric Llobregat (1986), en un article de la versió teatral del Tractat de Salvador Domenech, estrenada el 25 d'agost de 1982, enguany complirà els trenta-set anys

de la seua primera posada en escena. És una obra bilingüe, en valencià i castellà, amb un pròleg i quatre jornades, segons el Llibre dels Feits, el document de donació d'Enguera i el document original del Tractat. La magnífica plasticitat del vestuari i el conjunt de detalls, arropat per l'airoso façana de l'església de Sant Bertomeu i de la plaça major, li confereixen la categoria d'una gran representació de caràcter històric i popular, única a tot el País Valencià.

Sucesivament, el reixit muntatge escènic de Pepe Menor Pastor i Josep Navarro Ferrero, ha sigut el que s'ha consolidat en tots aquestos anys. Per una altra banda, els textos encara han aconseguit major dignitat perquè amb motiu de la celebració del 750 Aniversari del Tractat en 1994, han estat revisats per la Universitat de València, incorporant-hi una nova escena original de Maria Conca i Josep Guia, en la qual el rei Jaume I ateny una dimensió més enaltida en presentar-lo com autor del *Llibre dels Feys*, fundador de la Cancelleria Reial i compilador dels Furs de l'antic Regne de València. Així, amb motiu de la reedició dels textos el 2008 per la Universitat de València al commemorar el 800 Aniversari del Naixement de Jaume I, comentava el rector Tomàs Vert (2008):

“La Universitat de València vol reconèixer la iniciativa del poble del Camp de Mirra i la fidelitat amb que contribueix a commemorar i mantenir viva la història comuna dels valencians. La fòrmula escollida, de combinar la festa i el respecte per la cultura, donen una veritable dimensió popular a la celebració, per tant no pot sinó comptar amb la simpatia i el suport de la nostra Universitat, que és també la de tots vosaltres”.

664

Un altre professor de la Universitat de Alacant, Gabriel Sansano (1995), comentava al diari Información d'alacant

“La gràcia de la representació del Tractat, però, resideix en el fet de ser una creació col·lectiva d'uns homes i unes dones que un dia a l'any, esdevenen actors i actrius improvisats, els quals, amb tota la ingenuïtat imaginable, s'erigeixen en protagonistes de la història, amb una voluntat didàctica evident”.

Dins l'aportació del Camp de Mirra al teatre popular històric, cal fer també referència a l'obra estrenada en 2008 per commemorar el 800 Aniversari del Naixement de Jaume I. És un drama històric de gran rigor científic propi d'un especialista en història com és David Garrido Valls, que combina perfectament els fets històrics en versió teatral, complementant-los amb poemes trovadorescs en llengua occitana de l'època, en una trama i un fil conductor que és el mateix Jaume I, que presència totes les intrigues prèvies al seu engendrament, naixença i la seua primera etapa de xiquet.

Al voltant d'aquestos més de quaranta anys de recreació històrica, al recinte urbà del Camp de Mirra, es poden visitar distints monuments al·legòrics d'aquestos fets importants. Així com també s'han editat treballs didàctics per a l'escola, dissennys artístics en cartelística i treballs d'investigació històrica sobre el Tractat i la seua època. En un article periodístic d'aquestos anys l'escriptor Adrián Espí (1986),

“Han pasado los años y Campo de Mirra –Almizra para la historia-, mantiene su Tractat. Lo vive en cada verano, cuando las noches són azules, cuando los bronces de su parroquia entonan el salmo de la alegría y el alehuya de su triunfo. El Tractat forma parte ya, por derecho propio, de las fiestas más sugestivas de nuestros pueblos”.

BIBLIOGRAFÍA

- ESPÍ VALDÉS, A. (1986) “Deu anys del Tractat d’Almisrà”. *Revista de Fiestas*. El Campo de Mirra, 1986.
- (1994) “El Campo de Mirra y su tratado”. *Periódico Información*. Alicante, 29-08-1994.
- LLOBREGAT, E. (1986) «Al voltant del Llibre del Tractat d’Almisrà». *Revista de Fiestas*. El Camp de Mirra, 1986.
- SANSANO i Belso, G. (1995) «La representació del Tractat d’Almisrà y la política teatral de la Generalitat». *Diario Información de Alicante*. 23-9 1995.
- VENTURA I CONEJERO, A. (2005) *La conquista al sud del Xúquer i el tractat d’Almisrà*. El Camp de Mirra.
- TOMÁS VERT, F. (2008) *Textos del Tractat d’Almisrà*. Universitat de València.

Real Academia Alfonso X el Sabio

ISBN: 978-84-126043-0-6

9 788412 604108